

Список використаних джерел:

1. Мінченко О.В. Загальнотеоретичні та методологічні засади системи юридико-лінгвістичних знань. Київ, 2019.
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 21 березня 2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 08.02.2020).
3. Заморська Л.І. Загальнонаукова концепція категорії «система права». *Держава і право*. Вип. 47. С. 46–50.
4. Шаганенко В.П. Сутнісні характеристики системи права. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 2. С. 69–74.
5. Шаганенко В.П. Принципи формування системи права. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 3. С. 78–83.
6. Супруновський А.І. Міграційне право в системі права України : автореф. ... дис. канд. юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2011. 17 с.
7. Миронюк О.І. Реформування системи права України: теоретичний вимір : автореф. ... дис. канд. юрид. наук : 12.00.01 Львів, 2015. 20 с.
8. Кучук А.М. Теоретичні основи правового поліцентризму. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2017. 312 с.
9. Теорія держави і права: підруч. / кер. авт. кол. Ю.А. Ведерніков. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016; Ліра ЛТД. 480 с.
10. Statute of the international Court of justice URL.: http://www.icj-cij.org/documents/index.php?p1=4&p2=2&p3=0#CHAPTER_II (дата звернення: 08.02.2020).

МАКАРЕНКОВ О. Л.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри історії і теорії держави та права,
заступник декана з міжнародної діяльності
юридичного факультету
(Запорізький національний університет)

УДК 342.9:35.08:342.81:328.185

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.2-1.15>

**ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ І ЧАС
У СКЛАДІ ПРАВОВИХ МЕХАНІЗМІВ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ОБМЕЖЕНЬ
ДЛЯ ЧИНОВНИКІВ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ**

У статті досліджено параметри відповідальності та часу у складі правових механізмів антикорупційних обмежень для чиновників органів публічної влади. Визначено, що вимоги до досвіду, кваліфікації, талантів та інших складників професіоналізму складають зміст відповідального чиновника органів публічної влади. Встановлено, що часові рамки здійснення чиновником функцій держави та місцевого самоврядування слід визначати на підставі виключно правових і наукових, а не політичних чи інших кон'юнктурних чинників. Це стає запорукою істинності зазначених параметрів і придатності їх для

формування антикорупційних норм-обмежень таким особам, їхнього правового ефекту. У цьому зв'язку логічно виникає потреба у специфікації антикорупційних обмежень для кожної професії та / або спеціальності суб'єктів публічно-владних повноважень. Інакше існує дисонанс між специфічними кваліфікаційними вимогами, яким відповідає кожний претендент на посаду в органах публічної влади, і загальними антикорупційними вимогами, що поширюються на таких людей. Наголошено, що на публічних чиновників повинні поширюватися мінімально суб'єктивовані та максимально диференційовані у деталях правила забезпечення їхньої доброчесності. Підкреслено, що строки обмежень прав таких чиновників суттєво впливають на ефективність антикорупційних норм як на етапі допуску осіб до роботи в органах публічної влади, так і під час такої роботи та після залишення посади. Підсумовано, що проблема полягає у ступені обґрунтування тих або інших строків, їхнього змісту, деталізованого та інноваційно-прогресивного використання в антикорупційних правилах. Встановлено також прийнятність досвіду високорозвинених європейських країн для імплементації його у практику державно-правового будівництва України, оскільки наша країна реалізує свої серйозні наміри у напрямі інтеграції до Європейського Союзу на паритетних засадах. Його релевантність зумовлена тим, що причини і змістове наповнення корупційної діяльності не має суттєвих національних відмінностей, а, навпаки, має спільні загальні закономірності протидії, що відображають зв'язки між причинами і наслідками недоброчесної поведінки.

Ключові слова: відповідальність, Європейський Союз, корупція, право, професіоналізм, талант, чиновник.

Makarenkov O. L. Responsibility and time in the composition of legal mechanisms of anti-corruption restrictions for officials of public authorities

The article reveals the Responsibility and time in the composition of legal mechanisms of anti-corruption restrictions for officials of public authorities. It is determined that the requirements for experience, qualifications, talents and other components of professionalism make up the content of a responsible official of public authorities. It is established that the timeframe for the exercise of official functions of the state and local self-government should be determined on the basis of purely legal and scientific, and not political or other factors. This becomes the key to the truth of these parameters and their suitability for formulating anti-corruption norms-restrictions to such persons, their legal effect. In this connection, there is a logical need for specification of anti-corruption restrictions for each profession and / or specialty of subjects of public authority. Otherwise, there is a discrepancy between the specific qualification requirements that each candidate for public authority meets and the general anti-corruption requirements that apply to such people. It is emphasized that objectively public officials should be subject to the minimum subjective and maximally differentiated rules of ensuring their integrity. It is underlined that the term of restrictions on the rights of such officials significantly affect the effectiveness of anti-corruption norms both at the stage of admission of persons to work in public authorities and during such work and after leaving office.

It is summarized that the problem lies in the degree of justification of these or other terms, their skillful, detailed and innovatively progressive use in anti-corruption rules of handling gifts, combining positions, work with close persons. The prerequisites for corruption are the underfunding of public officials in combination with the vicious nature of low-level human development. It is also devastating to the principles of integrity that the timing for the effectiveness of anti-corruption restrictions is incorrect.

It is important to neutralize corruption risks when occupying positions in private structures after being dismissed from work in public authorities, declaring income and changes in property status, while working part-time and at a fixed place of work.

The experience of highly developed European countries to implement it in the practice of state-legal construction of Ukraine has been established as well, since our country realizes its serious intentions towards integration into the European Union on a parity basis. We also take into account that its relevance is due to the fact that the causes and substantive content of corruption activities do not have significant national differences and, on the contrary, have common general patterns of counteraction that reflect the links between the causes and consequences of unprincipled behavior.

Key words: *responsibility, European Union, corruption, law, professionalism, talent, official.*

Вступ. У Стародавньому Китаї тривалий час нормою вважалося усне судочинство з побоювання, що письмові документи не відображають обличчя (мяньцзи, кит. – 面子) громадянина, а тому більшою мірою, ніж безпосередня присутність та усні виступи у суді, уможливають нечесність, несумлінність, обман у відносинах [1, с. 304]. Значення візуального контакту з обличчям людини (її очима як дзеркалом душі) під час офіційних процедур (процесів, церемоній тощо) фактично відіграло для метално й сенсетивно проникливих суддів (інших чиновників) роль невербальної верифікації достовірності відомостей про факти (обставини) правових відносин, справжність заяв їхніх учасників (сторін у справі), доброчесності зацікавлених сторін, які взяли слово для обґрунтування свого суб'єктивного права (вимог, претензій, інтересів). Звісно, значення цього типу контактів не змінилося й сьогодні. Історично у мові виник навіть концепт «втратити обличчя», що позначає стан особи (психологічні переживання, переважно соціально детерміновані), яка припустилася суттєвої для її соціального (правового, морального, релігійного тощо) життя помилки, усвідомлює та відчуває її, очікує громадський осуд за неї. Протилежним поняттям «зберегти обличчя» номінують прояв людиною добросовістності та інших чеснот, які зумовлюють правопорядок і соціальне благословіння. Наприклад, у Китаї «зберегти обличчя» неймовірно важливий концепт, що означає збереження честі, репутації і поваги як засадничих підвалин для повноцінної участі у соціальних (правових, економічних, політичних) відносинах [2, с. 52]. «Вони втратили обличчя», сказав Г. Ю. Лі, коментуючи самогубство 15 грудня 1986 р. міністра національного розвитку Республіки Сінгапур і талановитого архітектора Те Чин Вана, викликане осудом і офіційним розслідуванням отримання ним у 1981–1982 рр. 800 тис. сінгапурських долларів (еквівалент 560 дол. США), та відїзд його сім'ї [3, с. 121–122].

Водночас адекватні справжній природі права – найкращим рисам природи людини у соціальних відносинах, як і змісту цих відносин, – всебічно виважені правові оцінки на підставі усіх вищезгаданих категорій, якими перенасичена сфера антикорупційної протидії та боротьби, вимагає чітких юридичних критеріїв, параметрів, меж. Характеристика відповідальності (наслідків ефективної досвідченості та професійності) та часу як параметрів (від давньогрец. *παράμετρος* – «відмірювати»; де *παρά*: «поруч», «другорядний» і *μέτρον* – «вимір») правових норм-обмежень для прав особи, уповноваженої на виконання функцій держави та місцевого самоврядування, є частиною цілісного уявлення про феномен корупції, будучи його черговим гносеологічним інструментом. Визначення корупції передбачає наповнення її чинної дефініції докладними описовими категоріями, які б розширювали й уточнювали межі її предмета, діянь, наслідків тощо; чітке перерахування порушень кримінальних, адміністративних або цивільно-правових норм, а також дисциплінарних правил, що утворюють корупцію [4, с. 166]. Успішність виконання цих пропозицій передбачає сприйняття запропонованого нами опису / визначення вказаного феномену як процесу, оскільки суспільні відносини постійно змінюються, а пропустити момент внесення потрібних на часі змін до законів про

запобігання корупції, які стосуються виконання публічно-правової функції у рамках цих відносин, означає втрату часу та інших ресурсів, їхні сукупні додавання. Зволікання з моніторингом найменших суттєвих змін природи (змісту) правових зв'язків під час виконання особою зазначених функцій у державі означає добуток цих цінностей і людей, котрі складають тіло нації, наприклад, португальської (яка найбільше серед інших членів ЄС постраждала від фінансової кризи) та інших націй Південної Європи, які з 2009 р. перебувають під впливом фінансової кризи, виявляючи, з-поміж інших наслідків, політичну корупцію (закритий характер лобістських практик тощо), що посилює економічний спад. Переpletіння бізнесу та політики перетворило держави регіону на найбільших зовнішніх боржників у ЄС й таке відбувається попри те, що вони долучаються до новітніх міжнародних антикорупційних ініціатив, унормовують фінансування партій, встановлюють обмеження для недопущення конфлікту інтересів і т. ін. задля забезпечення транспарентності публічної влади [5, с. 12]; української та ін.

Постановка завдання. Мета статті – розкрити зміст параметрів відповідальності й часу у складі правових механізмів антикорупційних обмежень для чиновників органів публічної влади.

У комплексі з низкою інших фундаментальних проблем права питання протидії корупції розглянуто у роботах Є.А. Бовкуна, С.К. Бостана, А.І. Дьоміна, М.І. Козюбри, Т.О. Коломоєць, І.В. Корулі, М.В. Костеннікова, В.О.Лисенка, В.В. Мاستицького, О.І. Миколенка, Л.Р. Наливайко, К.В.Севрюгіна, Є.Д. Скулиша, С.Г. Стеценка, О.Д. Тихомирова, О.В. Ткаченко, Х.А. Тулі, І.В. Чубенко, Н.В. Янюк, А.О. Яфонкіна та ін. А.Б. Артем'єв і С.О. Комаров присвятили свої роботи теоретико-правовому дослідженню еволюції корупції у механізмі функціонування держави; Я.М. Куцин – праксеології парламентського контролю; Г.К. Мартиненко – теоретико-правовому аспекту сутності корупції; Ю.Г. Наумов – теорії та методології протидії інституційній корупції; Р.В. Овчаренко – державний механізм реалізації принципу соціальної справедливості; К. Бардола, А. Гійу, Ш. Діль, Дж. Норвіч, Дж. Чіфальді, Т. Югай – історії корупції у різних державах; Т. де Ваал, А. Ванучі, Д. Гоуден, О. Гределанд, Д. Дела Порта, С. Кінкарц, М. Кітсінг, С. Коткін, С.Левітські, В. Мілер, Е. Пароді, С. Роуз-Аккерман, Г. Хелмке, А. Шайо – політичній корупції. Водночас у правовій доктрині ще не завершено формулювання вичерпного переліку ефективних правових механізмів протидії корупції (їхніх складників). Крім цього, не усі питання з цієї проблематики розроблені взагалі та пристосовані до вітчизняної практики законотворення і державного будівництва зокрема. Основними гіпотезами розробки порушеної проблематики залишаються твердження про те, що корупція – феномен не тільки викривлення природного змісту економічних, духовно-культурних, політичних та інших відносин; створення й інтерпретація антикорупційних механізмів заснована на принципах права; добросесна поведінки публічних чиновників вимагає чітких, вичерпних й однозначно зрозумілих нормативно-правових актів у сфері їхньої професійної діяльності; уніфікована судова практика застосування законів зумовлює зниження корупції.

Результати дослідження. Історія давньосхідних держав дає приклади протиправних зловживань політичного характеру, а перші спроби осмислення корупції як антисуспільного явища у виразненні в давньогрецькій політико-правовій думці. Кількісно-якісне зростання корупційних практик особливо характерне для Стародавнього Риму (від розквіту Республіки) та Середньовічної Європи, коли за відсутності поділу влади та її узурпації швидко розвивалися грошові відносини, зростав публічно-владний апарат і водночас ставали жорсткішими покарання за корупційні зловживання (бюрократичного плану) та виник перший формат незалежного аудиту [5, с. 9–10]. У ці часи формувалася політика призначення на державні посади культурно найбільш придатних до чесною бюрократичної роботи людей як наслідок природної реакції правителів на проблему руйнівних наслідків корупції.

Мотивація і здібності є найважливішими компонентами суб'єктивної та об'єктивної готовності особистості до діяльності. Управлінець, у якого сформовані професійні та пізнавальні інтереси, має розвинуті інтелектуальні та творчі можливості, емоційно-вольові якості, що зумовлюють досягнення мети, тобто він суб'єктивно й об'єктивно підготовлений до управлінської діяльності на засадах добросесності [6, с. 52]. Водночас корумпованість публічної

влади розпочинається саме з того, що до неї йдуть працювати люди не за ознакою найкращих серед усіх інших претендентів професійних здібностей і майстерності, що базуються на покликанні та природних талантах, а за знайомством, за гроші та інші не природні для цієї служби мотиви. Услід за В.В. Левкулич констатуємо причетність публічно-владної вертикалі України до корупції та імітації роботи, її відчуженість від фундаментальних реалій суспільно-політичного життя. Той «держстандарт» мислення, який репрезентує владна вертикаль України сучасного формату, відповідно до прописних законів політичної фізики призводить не до вкрай необхідної модернізації всіх сфер суспільного життя, а до стагнації та вичерпування залишків довіри серед співгромадян і співчутливої частини зовнішнього світу. Влада далека від потреб сьогодення, а загалом позбавлена основ аксіологічного, етичного, деонтологічного, етно-культурного змісту [7, с. 77–78], що з-поміж іншого веде до корупційних відносин, які часто починаються від моменту виборчого процесу, коли деякі кандидати беруть великі суми в борг для фінансування своєї виборчої кампанії, а далі, будучи обраними, стають боржниками, іноді опиняючись перед кредиторами політичними заручниками своєї посади, за зразком відповідних політико-правових практик Республіки Філіппіни [8, с. 86–87] і їй подібних за ознакою враженості корупцією публічної влади.

Проблема своєчасного пізнання відтінків трансформацій правових, політичних, економічних, духовно-культурних якостей людей, взаємодії між ними в аспекті добросовісності виконання публічно-владних повноважень традиційно розглядаються через інститути кваліфікаційних вимог і тільки впродовж перебування на посаді судді, парламентаря (депутата місцевих рад) чи виконавчої гілки публічної влади. Самі обмеження для таких посадовців спираються на зміст їхніх функціональних обов'язків, прав, гарантій і кваліфікаційних вимог, що висувуються законодавцем до осіб, котрі претендують на відповідну роботу. Водночас такі вимоги виписуються, виходячи з природи предмету роботи, що доручається до виконання чиновнику. Хоча, якщо, окрім наукових обґрунтувань, поглянути на реальність, то кореляція науки і соціальних практик може не спостерігатися взагалі. Наприклад, можуть домінувати неконструктивні культурні традиції націй та / або політичні, а не правові та наукові чинники, а саме: 1) як у випадку з видаленням 12 травня 2016 р. із ч. 3 ст. 40 Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 р. положення про обов'язкову наявність юридичної освіти у кандидата на посаду Генерального прокурора України (Закон України № 1355-VIII); 2) у Греції, де громадяни не довіряють публічній владі, оцінюючи її чиновників як осіб ненадійних, непрофесійних із непродуктивною популістською риторикою, адже значна частина політиків пов'язана з нелегальним бізнесом, їхня зацікавленість зведена до досягнення успіху особистого чи партійного бізнесу, вони зловживають владою, керуючись найкращою частиною традицій своєї нації, а притягуються до юридичної відповідальності тільки у поодиноких випадках, і де, як наслідок, відбувається зростання популярності ліво- і праворадикальних партій (правої «Золотої Зорі», лівої СИРІЗА); 3) неформальне зрощення політичної, економічної та медійної влади, а також зростання правопопулістських рухів з антивладною риторикою («Рух п'яти зірок») у Республіці Італія; 4) у Республіці Португалія нині відсутня скоординована державна програма боротьби з корупцією. Попри великий обсяг порушуваних корупційних справ, тільки незначна їх кількість завершується обвинувальними вироками, фксуються факти нецільового використання фінансів громадських фондів і партій; 5) у Королівстві Іспанія оцінку корупції як історичної традиції, частини національної політичної культури, генетичної особливості національного характеру й наслідку слабкості демократичних традицій за одночасного зростання недовіри до традиційних партій (зокрема правлячої «Народної партії» через «справу Гюртеля») та репутаційні загрози інституту монарха через корупційні підозри членів королівської родини [5, с. 12]. В Угорщині, поряд із Болгарією та Румунією, найнижчий рівень громадської активності порівняно з іншими державами ЄС, найнижчий серед країн ЄС і навіть посткомуністичних країн рівень довіри до інститутів публічної влади, проте один із найвищих у ЄС рівень сприйняття корупції (за інформацією угорського інституту соціальних досліджень «Таркі») [9, с. 48].

Досвідченість означає знання, уміння, навички, здобуті під час життя, і стосовно чиновників органів публічної влади ці складові частини досвіду специфікуються предметом

їхньої професійної діяльності (її окремими напрямками), здійснюваної ними впродовж чітко визначеного часу. Спеціальності із задоволення публічних інтересів за окремими напрямками суспільного життя наявні інститути професійної соціалізації не готують, наприклад, немає такої спеціальності, як «міністр освіти і науки», «губернатор» тощо. Для зазначених чиновників досвідченість має загальножиттєву, загальнопрофесійну та спеціалізовану площину, і домінуюча питома вага успішного досягнення поставлених цілей і вирішення завдань під час такого досвіду характеризує особу як професіонала – відповідального працівника, зусилля якого забезпечують очікуваний результат (призводять до передбачуваних бажаних наслідків).

Приклади відхилень чиновників органів публічної влади під час здійснення ним професійної діяльності від напрямів послідовного задоволення публічних інтересів, вочевидь, руйнує довіру населення, сукупні приватні інтереси якого складають зміст публічного інтересу. Антикорупційна та інші системи профілактики таких відхилень складні а ргіогі, оскільки є складними процесами узгодження приватних інтересів у межах загального публічного інтересу, під час такої гармонізації чиновники піддаються спокусам із боку економічно або іншими чином сильніших акторів соціальних відносин, здійснення публічно-владної діяльності в межах однієї країни відчуває тиск необхідності урахування природи і тенденцій розвитку інших націй, які впливають одна на одну внаслідок глобалізації правових відносин (економічних, інформаційних, військових, екологічних, медичних тощо) – як їхніх негативних відхилень (проблем), так і позитивних зрушень (вирішення проблем і розвитку).

Зазначене вище дає підстави вважати, що на посади в органах публічної влади доцільно обирати / призначати виключно добросесних людей, які зможуть максимально використовувати свій талант – сукупність власних здібностей, обдарувань, умінь, знань, досвіду, інтелекту, розважливості, характеру і енергії, а так само його здібностей до навчання й росту [10, с. 134]. Інакше публічний інтерес не задовольняється й неминуче буде залишатися у перманентній кризі. Адже неталановитий, недосвідчений чиновник спроможний проявляти тільки недобросесні схильності заради компенсації свого низького кваліфікаційного рівня, послаблюючи конкуренцію відомства, за яке він несе відповідальність в межах дорученої йому роботи, а також додаючи часточку до від'ємного сальдо прибутків, фінансових можливостей та інших економічних показників власної країни, що сповільнює або виключає виживання та / або розвиток її населення.

Загальноправові зв'язки антикорупційних обмежень за параметром досвідченості й талановитості особи, уповноваженої на виконання функцій держави та місцевого самоврядування, виявляються в таких рисах роботи цих осіб і відношеннях між ними, як: 1) юридичне узгодження інтересів суб'єктів права і впорядкування суспільних відносин; виконання чинних норм права та вирішення спорів (конфліктів) за допомогою правових засобів, що забезпечує максимально можливе задоволення публічного інтересу у конкретних історичних умовах життя; 2) онтологічний правовий характер – виявлення загальнообов'язкових наслідків діянь / рішень публічної влади; 3) інструментально вигадлива правова і тісно з нею пов'язана інша природа способів (засобів, прийомів, методів тощо) реалізації, зокрема через складання, ухвалення норм права, нормативних та інших документів, формування правосвідомості, застосування виховних, інформаційних, організаційних та інших заходів; 4) опосередкування створення матеріальних благ; 5) відповідність діянь епістемологічним і гносеологічним стандартам (знанням, умінням, навичкам, досвіду та іншим складовим частинам фізіологічного, інтелектуального, вольового, чуттєвого духовного тла) на найвищому рівні, доступному людській цивілізації, у т. ч. за рахунок міжнаціонального обміну знаннями, інколи навіть у порушення матеріальних прав інтелектуальної власності; 6) творчість, спрямована на розуміння змісту істини та чіткого шляху до неї, пояснення і переконання інших у слушності своїх істинних думок, обмежене використання стандартів і шаблонів. Урахування цих складників сукупно зі специфічними рисами напрямів роботи працівників органів публічної влади дозволяє формулювати дієві обмеження прав особи, уповноваженої на виконання функцій держави та місцевого самоврядування, адже вони відображають у собі суттєві деталі, а не тільки загальні антикорупційні інтенції та сутності добросесності, чесності, порядності і т. п.

Щоправда, кількість оцінних категорій – «узгодження», «впорядкування» тощо – у всіх цих взаємозв'язках профілактики корупції чимала, а тому завдання синхронізації кореляції професійних та антикорупційних вимог у контексті порушеної проблеми вимагає повсякчасного встановлення найбільш достовірного змісту понять і якнайглибшої формалізації заснованих на них норм відповідних інститутів права. У підсумку пропонуємо перманентно актуальні кваліфікаційні правила, процедури виявлення відповідності їм, особливості антикорупційних обмежень досліджуваної категорії осіб, що усе сукупно нівелює корупційні ризики, а також, за влучними словами М.І. Мельника, інші фактори корупції – явища, процеси, інші чинники, які здійснюють будь-який детермінуючий вплив на корупцію, зумовлюючи її як явище та породжуючи відповідні конкретні прояви [11, с. 16]. Антикорупційний план із перманентної реалізації на практиці кваліфікаційних вимог до чиновників передбачає ідентифікацію потенційних корупційних ризиків, їх оцінку (визначення потенційних і реальних наслідків для певних сфер управлінської діяльності), управління корупційними ризиками (визначення та відбір можливих заходів протидії та запобігання професійній деформації, зокрема некомпетентності, втрати порядності, довіри населення та ін.), планування та контроль реалізації відповідних конкретних антикорупційних програм і планів [6, с. 120].

Темпоральні чинники в інституті обмежень прав особи, уповноваженої на виконання функцій держави та місцевого самоврядування, виявляють вплив часових параметрів на небезпеку корупції – схильність людини до корупційних діянь. По суті йдеться про три часові виміри: до, під час і після роботи на посаді. Бажаючих атестуватися на роботу в усіх органах публічної влади перевіряють на відсутність судимості, у т. ч. за хабарництво. В органах публічної адміністрації, судах і муніципальній публічній владі неможливо обійняти посаду особі, яка раніше була визнана винною / притягувалася до адміністративної чи іншої подібної відповідальності рішенням суду за корупційне діяння (семантично це може бути номіновано іншими лексемами), наприклад, таке правило діє в Україні. Простежуємо у нормах, що обмежують права особи, ще не обраної / призначеної на посаду в органи публічної влади, намагання суспільства елімінувати з цих органів тих людей, які виявили ознаки недоброчесності до моменту вияву бажання пройти формальні процедури атестації на отримання офіційних повноважень у сфері публічних інтересів. Така упередженість обґрунтовується тільки думкою про те, що, якщо в особі не погашена судимість, то вона небезпечна і небажана на державній службі. Погоджуючись загалом із цією думкою, варто наголосити, що виграє та правова система, яка має набір критеріїв і правил для оцінки таких осіб, наявної у них доброчесності станом на момент атестації, а не через факт їхніх корупційних помилок у минулому та викликаного цим стереотипного ставлення суспільства. Трохи гнучкості антикорупційному праву вже додало б поняття «особи з корупційним ризиком у минулому» для номінації цих осіб, які вчинили корупційне правопорушення вперше / незначне, та надання їм на особливо підвищених вимогах і пильній увазі до їх доброчесності можливостей реалізувати свій унікальний і дійсно потрібний громаді (якщо це по факту так) потенціал із забезпечення публічного інтересу, будучи обраним / призначеним на відповідну посаду. Звісно, система правил обмежень для таких осіб буде дуже складною (у деяких аспектах його роботи забезпечити нагляд колегіального органу публічної влади та ін.), проте суспільство, яке їх впровадить, виграє в частині використання людського капіталу таких чиновників (а не втрати його) та розширить діапазон дії такої функції покарання за корупційне правопорушення, як спеціальна превенція.

Відчуття ступеня вірогідності вчинення корупційного правопорушення особою, уповноваженою на виконання функцій держави та місцевого самоврядування, повинно бути заснованим на параметрах строків і суміжних їм правил чинних антикорупційних норм. Наприклад, систему принципів управління, а саме: відповідальності органів виконавчої влади (посадових осіб) за доручену справу перед людиною і державою, верховенства права, законності, участі громадян і їх об'єднань в управлінні, рівноправності громадян в управлінні, гласності [12, с. 17–19], за порушення яких невідворотно і своєчасно настає юридична відповідальність. Інакше вони далекі від реальності, не дієві, несправедливі та не узгоджуються з ідеєю верховенства права. Звісно, під час перебування на посаді потенційна і реальна небезпека вчинення

корупційного правопорушення цими особами вища, ніж до і після перебування на ній. Це підказує як сам зміст роботи цих осіб, так і корупційні ризики, що зумовлені здебільшого саме її виконанням, у т. ч. в силу дискреційних повноважень, вад особистісного розвитку, неспроможної до подолання корупційних спокус волі, недосконалості законодавства та практики його застосування, впливу криміналітету та ін. Водночас, наприклад, чинні в Україні норми інституту обмеження прав особи органу публічної влади часто не відображають специфіки правил профілактики потрапляння категорії осіб із корупційними мотивами до цих органів за критерієм строків перебування на певних посадах (окрім суддівського, наукового, адвокатського предметного типу стажу для атестації на посаду судді 2-ї та 3-ї судових інстанцій); збагачення (наскільки чесно, реально за вказаний строк) тощо. Ймовірність використання своїх ділових зв'язків і впливу після закінчення роботи на публічних посадах висока, тому цілком виправдані обмеження у цих випадках для зазначених вище осіб, наприклад, в Україні антикорупційні норми встановлюють 1 рік дії таких обмежень (ст. 26 Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII). Обмеження на обіймання посад і заняття видами діяльності після припинення повноважень на посаді державного службовця також визначено: у Королівстві Іспанія, Португальській Республіці відповідно 2 та 3 роки після закінчення перебування на політичній посаді особа не має права працювати у приватній компанії, яка пов'язана контрактними, регуляторними зв'язками або через пряме підпорядкування з органом, посаду в якому обіймала ця особа; подібні обмеження для державних службовців встановлено і законодавством Республіки Італія (котра внаслідок проведеної у 1990-х рр. операції «Чисті руки» та подальших антикорупційних зусиль дещо послабила корупційні мережі, досягла більш вираженої з-поміж усіх країн Півдня Європи взаємодії держави з громадськістю, хоча цього у підсумку виявилось недостатньо для виходу з групи висококорумпованих держав ЄС [5, с. 12]), Республіки Польща – 1 рік, до того ж у разі звільнення з політичної посади, особа, що її обіймала, повинна отримати офіційну згоду на працевлаштування у приватній компанії; у Французькій Республіці – 5 років; у Сполученому Королівстві Великої Британії та Ірландії – 2 роки [13, с. 9]. Водночас ефект від цих антикорупційних норм в Україні варто очікувати після досягнення параметрів політико-правової керованості суспільством, суворої дисципліни під час правотворення і правореалізації, авторитету права, відкритості й ефективності апарату управління [14, с. 24] на рівні найбільш високорозвинених країн ЄС.

Висновки. Отже, визначення вимог до досвіду, кваліфікації, талатнів та інших складників професіоналізму відповідального чиновника органів публічної влади, як і часових меж здійснення ним функцій держави та місцевого самоврядування на підставі виключно правових і наукових, а не політичних чи інших кон'юнктурних чинників стає запорукою їхньої істинності та придатності для формулювання антикорупційних норм-обмежень таким особам, правового ефекту таких правил. У цьому зв'язку логічно виникає потреба у специфікації антикорупційних обмежень для кожної професії та / або спеціальності суб'єктів публічно-владних повноважень. Інакше наявний дисонанс між специфічними кваліфікаційними вимогами, яким відповідає кожний претендент на посаду в органах публічної влади, перетворюючись по суті на *homo faber* (мудро креативну людину), і загальними антикорупційними вимогами (заборами, обмеженнями тощо), що поширюються на таких людей. Об'єктивно на публічних чиновників повинні поширюватися мінімально суб'єктивовані та максимально диференційовані у деталях правила забезпечення їхньої доброчесності. Щодо ролі строків обмежень прав таких осіб відзначаємо важливість їхнього ґрунтового впливу на ефективність антикорупційних норм як на етапі допуску до роботи в органах публічної влади, так і під час такої роботи та після залишення посади. Проблема полягає у ступені обґрунтування тих або інших строків, їхнього змісту, вишуканого (деталізованого, інноваційно-прогресивного) використання в антикорупційних правилах поведінки з подарунками, суміщення / сумісництва посад (робіт), роботи із близькими особами тощо.

Досвід європейських країн особливо корисний для України, якщо взяти до уваги серйозність її намірів інтегруватися до ЄС. Врахуємо також, що його релевантність зумовлена тим, що причини і змістове наповнення корупційної діяльності не має суттєвих національних

відмінностей, а, навпаки, мають спільні загальні закономірності протидії, що відображають зв'язки між причинами і наслідками недоброчесної поведінки. Передумовами корупції стають недофінансування посадових осіб органів публічної влади у поєднанні з порочністю людської натури низького рівня духовного розвитку, та / або, як у контексті нашого дослідження, неправильним визначенням строків для ефективності антикорупційних обмежень щодо нейтралізації корупційних ризиків під час обіймання посад у приватних структурах після звільнення з роботи в органах публічної влади, декларування доходів і змін у майновому стані, під час виконання роботи за сумісництвом і за основним місцем роботи (розведення у часі за умови отримання ефекту для публічних інтересів) тощо. І юридична коректність відображення на рівні антикорупційного законодавства цих організаційно-правових закономірностей прийнятно однакова як для України, так і для будь-якої іншої близької за правовими, економічними, духовно-культурними та іншими параметрами цивілізаційного розвитку до неї країни, зокрема тих, що складають ЄС. Правозастосування однаково досконалих антикорупційних норм права різне й суттєве покращення у цьому означає переймання досвіду тих держав, які вже мають більше доброчесності під час правореалізації у публічно-правовій сфері.

Список використаних джерел:

1. Бибихин В.В. Введение в философию права. Москва : ИФ РАН, 2005. 345 с.
2. Маслов А.А. Наблюдая за китайцами: скрытые правила поведения. Москва : Рипол классик, 2010. 282 с.
3. Ли Куан Ю 李光耀 Из третьего мира – в первый. История Сингапура Москва : Изд-во Манн, Иванов и Фербер, 2019. 576 с.
4. Савченко А.В. Поняття «корупція» у контексті кримінального права. *Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції* : збірник тез доп. V Міжн. наук. практ. конф. 31.03.2017. Харків : ХНУВС, 2017. С. 165–166.
5. Кушнарьов І.В. Політична корупція: порівняльно-політологічна концептуалізація : авт. дис. ... докт. політ. наук : 23.00.02. Київ, 2018. 40 с.
6. Івасенко С.М. Запобігання та протидія корупції в правоохоронних органах: організаційно-управлінський аспект : дис. ... канд. наук з держ. управ. : 25.00.01. Київ, 2015. 199 с.
7. Левкулич В.В. Справедливість як імператив соціокультурної дійсності : дис. ... докт. филос. наук : 09.00.03. Київ, 2018. 456 с.
8. Панков А.Н. Особенности конституционного регулирования организации и деятельности высших органов государственной власти Республики Филиппины : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Москва, 2016. 164 с.
9. Куцин Я.М. Праксеологія парламентського контролю: порівняльно-аналітичне дослідження : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Ужгород, 2018. 262 с.
10. Мутерко Г.М. Управління трудовим потенціалом промислових підприємств : дис. ... канд. економ. наук : 08.00.04. Маріуполь, 2018. 187 с.
11. Мельник М.І. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2002. 32 с.
12. Битяк Ю.П., Гаращук В.М., Богуцький В.В. та ін. Адміністративне право : підручник. Харків : Право, 2010. 624 с.
13. Баюк М.І., Міщишин В.В. Запобігання проявам корупції та конфлікту інтересів надержавній службі (міжнародний досвід). Інф.-довідк. матеріал. Хмельницький : Центр перепідгот. та підвищ. кваліф. праців. органів держ. влади, ОМС, держав. підприємств, установі організацій, 2011. 33 с.
14. Топорнин Б.Н. Сильное государство – объективная потребность времени. *Вопросы философии*. 2001. № 7. С. 3–24.

